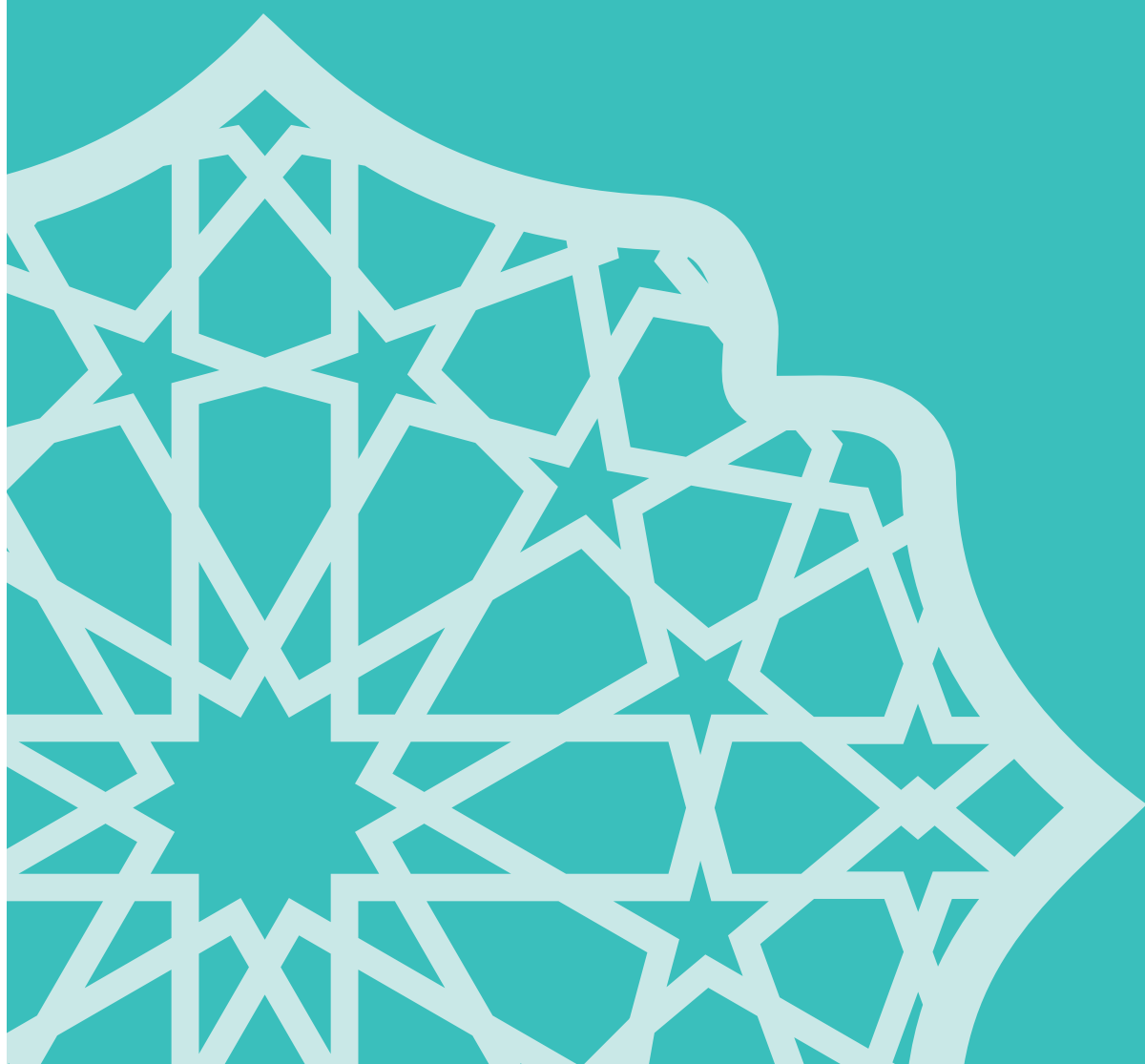

**קבוצת
ערבים
פלסטינים
אזרחי ישראל**

א. תפיסת הקבוצה את עצמה והשינוי שחל בה

הקבוצה של פלסטינים אזרחי ישראל מתמודדת עם מורכבות זהותית עמוקה שמשיעה על כל היבטי תפיסת עולמם. חברי הקבוצה מגדירים את עצמם כבעלי זהויות מרובות – פלסטינית, ערבית, מזרח תיכונית ואזרחית ישראלית – ביניהן יש מורכבויות.

ההגדרה העצמית כפלסטינים מהווה את הבסיס להבנת תפיסת עולמם, תחת כך נכללת תחושת שייכות ואחריות קולקטיבית לעם הפלסטיני הרחב. ביחס למדינה, וכאזרחים ישראלים, הקבוצה חווה משבר אמון ותחושת נרדפות אשר מרחיקים אותם מהחברה הישראלית. במקביל, הם מזהים שלמול הקבוצות הפלסטיניות השונות, פלסטינים אזרחי ישראל נתפסים כפרגמטיים ומתונים יותר ביחס לפתרון הסכסוך, כאלו הנמצאים במערכת יחסים קרובה יותר עם ישראלים-יהודים. הקבוצה לא הכריעה בשאלה האם הקירבה והחשיפה הרבה יותר לישראלים-יהודים מייצרת הכרות טובה יותר עם עמדתם ולכן הם יכולים לפתח אליה יותר אמפתיה מאשר פלסטינים בגדה, בעזה ובגולה, או שמא הקרבה מייצרת אכפתיות כלפי היהודים ולכן גם אמפתיה.

בשלוש השנים האחרונות, מורכבות זו העמיקה לכדי משבר חסר תקדים, המלווה בתחושות קשות של פחד, השתקה ונרדפות. חברי הקבוצה מתארים כיצד המדינה התייחסה אליהם כ"אויב מבפנים" וכ"גיס חמישי", מה שהוביל לכך שרבים (כמחצית להערכתם) נעלמו מהרשתות החברתיות וגזרו על עצמם שתיקה כדי להגן על עצמם. במקביל, במפגשים עם קבוצות יהודיות, הקבוצה עמדה על כך שלא יתייחסו אליהם רק כאל "הערבים החמודים" והפרגמטיים שמסתפקים בדרישות אזרחיות, אלא תבעה הכרה בזהותם הלאומית הפלסטינית המלאה ובקשר ההדוק שלהם לכאב של עמם בעזה ובגדה.

ב. נכונות לעסוק בנושא ותפקידנו בהנעת שינוי

חברי הקבוצה מגיעים למפגשים על רקע של תחושת השתקה, פחד וייאוש חסרי תקדים לאור התקופה הנוכחית, אך רואים בכך הזדמנות לייצר תקווה, לייצר שינוי.

הקבוצה רואה את עצמה במיקום ייחודי של "סכסוך אינטימי" – הישראלים-היהודים הם בעת ובעונה אחת בסכסוך לאומי עם בני עמם, אך גם חברים, קולגות ושכנים עימם מקיימים יחסים קרובים ויומיומיים. המיקום הייחודי הזה מקנה להם פוטנציאל לקחת תפקיד מוביל במפגש בין העמים, שכן הם מכירים ויכולים לתקשר, להזדהות ולהבין במידה מה את שני הצדדים.

חברי הקבוצה מרגישים שיש להם תפקיד ייחודי וגורלי בהיותם חיים ביום-יום עם החברה היהודית, במשרדים, בבתי החולים ובאוניברסיטאות. חלקם מדגישים כי עצם קיומם דה-פקטו במציאות של חיים משותפים עם יהודים מוכיח שחיים משותפים הם אפשריים. יחד עם זאת, הם מביעים תסכול עמוק מכך שהחברה הישראלית מצפה מהם פעמים רבות לוותר על רכיב הזהות הפלסטינית שלהם כדי להתקבל, ומבהירים שנכונותם להניע שינוי ולקדם פיוס מותנית בכך שיקבלו אותם כפי שהם – אזרחים שווי זכויות שהם חלק בלתי נפרד מהעם הפלסטיני.

2. מגוון תפיסות ועמדות ביחס לסכסוך

א. ערכים מרכזיים

הערכים המרכזיים שעלו בקבוצה זו כוללים: **ילידות**, כבסיס לקשר עמוק לאדמה וכיוצא מכך, מקנה מערך של זכויות וחיים בכבוד בארץ על פי הדין הבינלאומי; **צדק** כערך יסוד לכל דיון בנושא, ובתוכו נכללת **הכרה נרטיבית** בקיום העם הפלסטיני ובחוויה הפלסטינית; **וערכי שוויון והדדיות** כבסיס ליחסים עתידיים והכרה הדדית של שני הצדדים.

במפגשים ההטרוגניים, חברי הקבוצה הדגישו שוב ושוב את ערך קדושת החיים כערך עליון העומד מעל הכל, וגיננו באופן ברור הרג של חפים מפשע תוך הדגשה כי יש לשאוף לצדק שמתקן עוולות מבלי לייצר עוולות חדשות. בנוסף, אל מול החשיבות של שוויון, ערך הכבוד (dignity) עלה כמהותי לצד שוויון חומרי – משמע, מבחינתם, הזכות לחיות ללא השפלה ותחת הכרה היסטורית מלאה.

הסכסוך מובן כסכסוך על צדק, הכרה, זכויות יסוד, ולא רק כסכסוך טריטוריאלי. הוא נתפס כחלק ממערכת רחבה יותר של יחסי כח לא מאוזנים, במסגרתם ישנה העלמה היסטורית במשך עשורים רבים של קיום העם הפלסטיני. מושג "הבית" עומד בביסוס תפיסת הזהות והסכסוך, כסמל לזהות ולמאבק הפלסטיני. ראיית הסכסוך דרך מושגים של צדק, באופן שנמצא בפער משמעותי אל מול כל פרמטר אחר, הינה ייחודית לחברי קבוצה זו. הקבוצה דוחפת לבחינת הסכסוך בכלים של מוסר וצדק לפני כלים פרקטיים אחרים, ומדגישה כי לא ניתן יהיה לדון בשינוי המציאות ללא צעדים לפיוס היסטורי.

המלחמה שהתחילה עם שבעה באוקטובר הביאה למשבר עמוק ביחס למדינת ישראל. לאחר עשרות שנות מאמצי השתלבות של פלסטינים עם אזרחות ישראלית, החברה הערבית חשה תחת מתקפה מידי הממשל באמצעים של הפחדה, ענישה, שליטה ובקרה. ההבנה היא שהשינוי הוא כלפי כולם, כולל ערבים אזרחי ישראל אשר זכו לפני כן למעמד מקצועי-חברתי גבוה – כולם כעת חשופים לרדיפה ולהטרדה. הקבוצה התמודדה עם השאלה האם שבעה באוקטובר חשף רבדים עמוקים יותר ומדאיגים ביחס החברה הישראלית כלפיהם שהיו שם עוד קודם, או יצר מציאות חדשה. כך או כך, הקבוצה עסקה רבות במציאות הקשה ביחסי יהודים וערבים בישראל בעת הנוכחית. התחושה הרווחת היא שהישגים של עשרות שנים נמצאים בסכנה ואף שמעמדם האזרחי מתערער באופן חסר תקדים.

רוב ככל חברי הקבוצה דוחים את הניסיון למסגר את הסכסוך כסכסוך דתי-אסלאמי מול יהדות, ורואים בו סכסוך לאומי מובהק על אדמה, זכויות ושחרור. הם מדגישים כי ההיסטוריה והכאב הפלסטיני החלו בנכבה של 1948 ונמשכים דרך שנות הכיבוש. לתפיסתם, הציונות פעלה היסטורית באופן קולוניאליסטי ומנשל כלפי הפלסטינים, ואי אפשר להתקדם לפתרון מבלי שישראל תקבל אחריות על כך.

ג. איך מבינים את האחר

הקבוצה מבטאת יחס מורכב כלפי שאלת האחר כקבוצה עם התמקמות כפולה. הדיונים בקבוצה התמקדו ב'אחר' היהודי-ישראלי, אך הוא אינו נתפס כזר וככזה שממוקם באופן ברור בצד השני של המתרחש. מצד אחד, ישנם יחסי שכנות וחברות עם ישראלים-יהודים מקבוצות שונות, המייצרים יכולת הבנה של הנרטיבים השונים והעמדות הישראליות, ומצד שני ביקורת חריפה על המדיניות והיחס למיעוט הערבי ולעם הפלסטיני שמחוץ לישראל.

מאז שבעה באוקטובר, ישנו שינוי ביחס לחברה הישראלית ונוצר מרחק גדול למולה כמי שפועלת באופן לא רציונלי ועוין, לצד תקווה של חברי הקבוצה לחזרה לדפוסי חשיבה יותר רציונליים. הקבוצה חווה תחושות שבר ותדהמה מחוסר היכולת הישראלית להבין את המורכבות והגיוון בצד הפלסטיני וחוסר המוכנות לגלות תחושות אמפתיה כלפיו.

המפגשים בין הקבוצות חידדו שעבור הקבוצה נחצה קו אדום כאשר גורמים יהודים טוענים ש"אין עם פלסטיני". חברי הקבוצה הבהירו כי הכחשת קיומם הלאומי חוסמת כל אפשרות לשיח, ממש כפי שאפשרות של שלילת קיומו הלאומי של העם היהודי – והתעקשות שמדובר בדת בלבד – פוגעת בצד השני ואינה מאפשרת את המשך השיח. בנוסף, הם מבקשים מהאחר היהודי לחדול מגישת "הקורבן האולטימטיבי", שלתפיסתם מאפשרת לו לבצע עוולות בשם הטראומה והפחד מבלי לקחת אחריות מוסרית.

ד. איפה הסכסוך פוגש אותנו

ברמה האישית והקבוצתית: ישנה הזדהות עמוקה ולקידת אחריות קולקטיבית על כלל העם הפלסטיני והזדהות עם הסבל הפלסטיני בעזה, בירושלים, בגדה ובתפוצות. לצד זה, הסכסוך מייצר משבר זהותי וחיים תחת דיכוי פוליטי. המורכבות הזהותית מתבטאת בחיים בין זהות פלסטינית לאזרחות ישראלית, תוך התמודדות עם ציפיות סותרות משני הצדדים.

הסכסוך פוגש את חברי הקבוצה בכאב תמידי על הסבל של בני עמם בעזה ובגדה, בעוד הם נדרשים להוכיח נאמנות לחברה הישראלית במקומות העבודה ובמרחב הציבורי. מתוארת תחושה של מיעוט שחי בצל פחד, החושש מהתבטאות פומבית ברשתות החברתיות מפני רדיפה. עם זאת, הסכסוך פוגש אותם גם במרחבי החיים המשותפים, שם הם בוחרים באופן אקטיבי לקיים יחסים אנושיים וחבריים עם קולגות מהחברה היהודית, ורואים בעצם הקיום המשותף שלהם כהוכחה לכך שחיים יחד אפשריים.

בין הסכסוך החיצוני לפנימי: עבור קבוצה זו יש קשר הדוק בין הסכסוך החיצוני והפנימי שכן מערכת הקשרים והזהירות יוצרת דינאמיקה מורכבת יותר. עצם ההתמקמות כפלסטינים ממקמת את הפלסטינים אזרחי ישראל בעמדה מורכבת.

הסכסוך שבין ישראל לפלסטינים מחוץ לגבולות מדינת ישראל (בגדה, בעזה, בתפוצות) בעל משמעות מהותית על פלסטינים אזרחי ישראל מבחינת שאלות של זהות, קשר ואחריות ביחס לעם הפלסטיני הרחב. כמו כן, הסכסוך, במיוחד כאשר פעיל ואלים, משפיע ישירות על המעמד והביטחון של כל פלסטיני אזרחי ישראל, ללא הבחנה של מעמד חברתי-כלכלי או השתייכות לתתי-קבוצות. כמו שהוזכר לעיל, המציאות מאז שבעה באוקטובר משקפת החמרה משמעותית במעמדם ובחיייהם של חברי הקבוצה בתוך מדינת ישראל, ובמקביל קושי רב להכיל את המתרחש בין מדינת ישראל והצבא לבין הפלסטינים בעזה. כלומר, המציאות בתוך מדינת ישראל והמציאות מחוצה לה כרוכות יחד, ומערערות את היכולת של חברי הקבוצה להתמודד עם הקשיים העצומים שמייצרות.

במפגשים ההטרונגיים, הסכסוך החיצוני הוצף ככזה שקורע את החברה מבפנים ומרסק את תחושת הביטחון והאמון של הפלסטינים אזרחי ישראל כלפי השכנים היהודים שלהם. הם חווים את הניסיון למחוק את זהותם ואת התביעה "ליישר קו" עם הנרטיב הציוני כהתקפה ישירה ומשתיקה. עם זאת, גוברת ההבנה שיש להם כוח להשפיע כקבוצה מתווכת: בראייתם, המלחמה חידדה שגורל שני העמים קשור זה בזה, ויש להם תפקיד קריטי במניעת ההסלמה ובהובלת שיח המבוסס על צדק אפשרי.

ה. היכולת לשאת השקפות עולם אחרות

חברי הקבוצה הפגינו במפגשים יכולת אנושית גבוהה להכיל ולהקשיב לכאב היהודי סביב השבעה באוקטובר, תוך הבעת עמדה נחרצת כי לא יאפשרו לטראומה זו למחוק את ההקשר ההיסטורי, את הסבל הפלסטיני המתמשך ואת האובדן המחריר והכאב העצום שנגרם לעמם במלחמה שנפתחה לאחר מכן. למרות שנתקלו בצורך להתמודד מול מה שחוו כתפיסות של עליונות ושל שלילת קיומם וזכויותיהם על הארץ, הקבוצה פועלת לייצר מרחב אזרחי ופרגמטי. הם מנתבים את המורכבות הזו לניסיון להפריד בין חוסר ההסכמה הנרטיבי-לאומי העמוק, לבין הצורך הדחוף בכינון בריתות אזרחיות שיאפשרו לסיים את מצב הדיכוי, ולהבטיח חיים של ביטחון ושל כבוד (Dignity) לכולם.

ו. תמונות עתיד אפשריות

לתפיסת הקבוצה, כל תמונת עתיד חייבת לקחת בחשבון את הצדק ההיסטורי שצריך להיעשות לחברה הפלסטינית ולהכיר בעברה. במסגרת זו, הקבוצה מתמודדת עם המתח בין "**צדק מוחלט**" שמבקש לתת מענה על חטאים היסטוריים, בדגש על סוגיית זכות השיבה, לבין "**צדק אפשרי**" שלוקח בחשבון את המציאות הקיימת וקבלה של מאזן הכוחות כפי שהוא משתקף בעולם. הנטייה של הקבוצה לקבל ולשאוף לצדק אפשרי נובעת הן משיקולים פרגמטיים, והן מהתפיסה שלא מתקנים עוול בעוול.

מבחינתם, כל פתרון עתידי חייב לכלול את העקרונות הבאים: הכרה היסטורית – הכרה בעוול ההיסטורי שנגרם לעם הפלסטיני; הכרה נרטיבית – בנרטיב הפלסטיני וזכות העם הפלסטיני לקיום בכבוד; הכרה בילידות הפלסטינית – כבני האדמה והמקום, כבעלי זכויות בסיסיות כילידים; שוויון והדדיות – תהליכי ההכרה, ההסכמה והשינוי צריכים לבוא באופן הדדי, פלסטינים כלפי ישראלים וישראלים כלפי פלסטינים.

לאור עקרונות אלו, הגיעה הקבוצה לדיון בכך שעבורם מודל פוליטי עתידי אידיאלי, יכול: זכות הגדרה עצמית לשני העמים; שוויון בכל התחומים; ביטול צורות עליונות גזעיות ופוליטיות; דמוקרטיה מבוססת ייצוג; הפרדת דת ומדינה; וסמלי מדינה המשקפים את כל הקבוצות.

חברי הקבוצה מדגישים כי כל תמונת עתיד חייבת לכלול סיום של הכיבוש והכרה בזכות ההגדרה העצמית של הפלסטינים. הם דוחים לחלוטין רעיונות של טרנספר, גירוש או העלמה של מי מהצדדים – ומכירים באופן עמוק בעובדה שישנם שבעה מיליון יהודים ושבעה מיליון פלסטינים בין הירדן לים שחיים פה דה-פקטו, ואף אחד מהם לא הולך לשום מקום. ישנה כמיהה להסדר פוליטי שיאפשר לכל 14 מיליון האזרחים במרחב לחיות בביטחון, בכבוד הדדי, וללא דיכוי של צד אחד על ידי האחר.

תקוות
מעשים
השבעה

תנ"ך

שמים את הסכסוך על השולחן

